

Registrácia cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike – aktuálne podnety

Martin Šabo

Príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 1/0170/21
Medzinárodnoprávne záväzky Slovenskej republiky
v oblasti financovania Katolíckej cirkvi.

Úvod

Právna úprava určujúca spôsob registrácie cirkví a náboženských spoločností je v demokratických krajinách inštitútom, ktorý má zásadný vplyv na realizáciu náboženskej slobody v jej individuálnom ako aj kolektívnom a inštitucionálnom rozsahu. V našom stredo európskom priestore je táto otázka zvlášť citlivou v dôsledku dlhodobého potlačania tejto slobody v období totalitného komunistického režimu, ale aj jeho predchodcov nacistického režimu. Preto každý legislatívny návrh smerujúci k jej definičnej zmene je zo strany odbornej obce, ale aj samotných cirkví, vnímaný veľmi pozorne vzhľadom na možné dopady, ktoré môže vyvolať. V tomto príspevku sa budem venovať platnému systému registrácie cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike a aktuálnym návrhom na jeho zmenu. Niektoré aspekty porovnam s právnym stavom v Českej republike.

1. Registrácia cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike

Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení zákona č. 394/2000 Z. z., zákona č. 201/2007 Z. z. a zákona č. 39/2017 Z. z., nadviazal na garancie náboženskej slobody z ústavného

zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd, vychádzajúca z nedotknuteľnosti a z univerzálnej povahy prirodzených ľudských práv. Ustanovuje, že vyznávanie náboženskej viery nesmie byť dôvodom na obmedzovanie ústavou zaručených práv a slobôd občanov, najmä práva na vzdelanie, voľbu a výkon povolania a prístup k informáciám. Ďalej ustanovuje, že veriaci má právo sláviť sviatky a obrady podľa požiadaviek vlastnej náboženskej viery, a to v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Zákon považuje za cirkev alebo náboženskú spoločnosť dobrovoľné združenie osôb rovnakej náboženskej viery v organizácii s vlastnou štruktúrou, orgánmi, vnútornými predpismi a obradmi. Cirkvi a náboženské spoločnosti sú právnickými osobami a môžu sa vzájomne združovať. Môžu vytvárať rehole, komunity, spoločnosti a podobné združenia.¹

V prílohe zákona č. 308/1991 Zb. bol uvedený zoznam cirkví a náboženských spoločností, ktoré pôsobili na území SR zo zákona alebo na základe súhlasu štátu ku dňu jeho účinnosti, t.j. k 1. septembru 1991. V tom čase išlo celkovo o 14 cirkví a náboženských spoločností.² Tieto boli registrované bez plnenia dodatočných kritérií, hlavne početného *cenzu* osôb, vyžadovaných pre novo registrované subjekty.

Dodatočne na základe recipovanej registrácie bola zaregistrovaná od 1. septembra 2001 Novoapoštolská cirkev v SR. Stalo sa tak na základe novoobjaveného dokumentu, ktorý predložili jej predstavitelia, o pôsobení cirkvi v SR už pred schválením zákona č. 308/1991 Zb.

Cirkvi a náboženské spoločnosti teda pôsobia na území SR na základe registrácie. Štát *de iure* uznáva ako cirkvi a náboženské spoločnosti iba tie, ktoré sú registrované.³ Ak cirkev a náboženská spoločnosť registráciu nezíska, predsa len môže pôsobiť na úrovni občianskeho združenia, alebo ako združenie bez právnej subjektivity.⁴

¹ MORAVČÍKOVÁ, Michaela, *Nové náboženské hnutia v kontexte novej legislatívy upravujúcej vzťahy štátu a cirkví v SR*, in: MORAVČÍKOVÁ, Michaela, NÁDASKÁ, Katarína (ed.), *Nová religiozita*, Bratislava, 2011, s. 117–118.

² Ide o tieto cirkvi a náboženské spoločnosti: 1. Apoštolská cirkev na Slovensku; 2. Bratská jednota baptistov v SR; 3. Cirkev adventistov siedmeho dňa, Slovenské združenie; 4. Cirkev bratská v SR; 5. Cirkev československá husitská na Slovensku; 6. Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku; 7. Evanjelická cirkev metodistická, Slovenská oblasť; 8. Gréckokatolícka cirkev v SR; 9. Kresťanské zbory na Slovensku; 10. Pravoslávna cirkev na Slovensku; 11. Reformovaná cirkev na Slovensku; 12. Rímskokatolícka cirkev v SR; 13. Starokatolícka cirkev na Slovensku; 14. Ústredný zväz Židovských náboženských obcí v SR.

³ ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Štát, cirkvi a právo na Slovensku*, Košice, 2005, s. 90–93.

⁴ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Zábaj, *Konfesní právo*, Praha, 2015, s. 115.

Po splnení podmienok registrácie boli zaregistrované rozhodnutím Ministerstva kultúry SR v r. 1993 Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia v SR, v r. 2006 Cirkev Ježiša Krista Svätých neskorších dní v SR a v r. 2007 Bahájske spoločenstvo v SR.⁵ V čase registrácie tieto tri náboženské spoločnosti deklarovali, že nebudú žiadať financie na zabezpečenie svojich duchovných zo štátneho rozpočtu SR.⁶

Zákon č. 308/1991 Zb. cirkvám a náboženským spoločnostiam priznáva v § 4 ods. 3 právnu subjektivitu. Taktiež v § 13 ods. 1 písmeno g) rešpektuje ich právo určiť, ktorým svojim útvarom priznajú právnu subjektivitu.⁷ Na základe zákona sa cirkvi a náboženské spoločnosti môžu vzájomne združovať, vytvárať komunity, rády a ďalšie spoločenstvá. Taktiež realizujú právnu subjektivitu v právnych vzťahoch prostredníctvom orgánov a inštitúcií, určených ich vnútornými predpismi.

Zákon vymedzuje cirkvi a náboženské spoločnosti ako právnické osoby, explicitne však nezakotvuje ich verejnoprávny charakter. Napriek tomu práva, ktoré im niektoré súvisiace právne normy priznávajú, sú bližšie verejnoprávnym korporáciám než dobrovoľným združeniam na základe súkromného práva. Z doteraz platnej právnej úpravy možno dedukovať, že štát cirkvi a náboženské spoločnosti považuje za verejnoprávne spoločnosti *sui generis* majúce osobitnú povahu. Osobitná povaha vyplýva z ich vieroučného, duchovného základu, keďže spoločnosť bez vieroučného základu a duchovného poslania nemôže byť zaregistrovaná ako cirkev, resp. náboženská spoločnosť v zmysle zákona č. 308/1991 Zb. Taká spoločnosť nemá v zmysle § 4 ods. 4 zákona č. 308/1991 Zb. postavenie registrovanej cirkvi a náboženskej spoločnosti.⁸

Cirkvi a náboženské spoločnosti môžu verejne vystupovať pod svojím menom, môžu nadobúdať a vlastniť hnutel'ný a nehnuteľný majetok, iné majetkové a nehmotné práva, ustanovujú svojich predstaviteľov, duchovných, učiteľov na cirkevných školách, učiteľov náboženstva, ako aj svoje orgány, rehoľné a iné

⁵ ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Konfesné právo v SR, vybrané kapitoly z histórie a súčasnosti*, Bratislava, 2011, s. 126 a 129.

⁶ ŠABO, Martin, *Registrácia a financovanie cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike*, in: MORAVČÍKOVÁ, Michaela, ŠMID, Marek (eds.), *Medzinárodné a vnútroštátne právne aspekty subjektivity osobitných subjektov medzinárodného práva a cirkví a náboženských spoločností*, Trnava, 2013, s. 175.

⁷ CZERNIN, Jan, *Majetková práva obročí, záduší a kostelů v minulosti a jejich transformace dnes*, in: *Revue církevního práva* č. 6–1/1997, Praha, s. 13.

⁸ ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Štát, cirkvi a právo na Slovensku*, 2005, s. 88–89.

inštitúcie. Slobodne určujú svoje náboženské učenie a obrady, vydávajú bez schválenia štátu svoje vnútorné predpisy, ktoré však nesmú byť v rozpore so všeobecne záväznými predpismi. Potom majú právo vyučovať a vychovávať svojich duchovných aj laických pracovníkov vo vlastných školách a iných zariadeniach i na bohosloveckých fakultách. Tiež majú garantovanú podporu štátu pri pôsobení v spoločenskej oblasti, ako aj pri výkone zdravotníckych a sociálnych služieb.⁹

Slobodu zhromažďovania za účelom náboženských aktivít upravuje zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovanom práve. V § 4 ods. 1 ustanovuje, že „zhromaždenia usporadúvané cirkvami alebo náboženskými spoločnosťami v kostole alebo v inej modlitebni, procesií, púti a iných sprievodov a zhromaždení slúžiacich na prejavy náboženského vyznania“ podliehajú výnimke z nahlasovania na príslušné úrady.¹⁰

Duchovná činnosť v zariadeniach na výkon väzby či trestu odňatia slobody bola upravená už v r. 1991, a to § 9 ods. 1 zákona č. 308/1991 Zb. v znení neskorších predpisov, ktorým osoby poverené duchovnou činnosťou okrem iného získali právo vstupu do miest, kde sa vykonáva väzba či trest odňatia slobody.¹¹

Registráciu cirkví a náboženských spoločností v SR najskôr upravoval zákon č. 191/1992 Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností zo dňa 26. marca 1992, ktorý konkrétnejšie realizoval ustanovenia zákona č. 308/1991 Zb. Konkretizácia sa týkala predovšetkým štátneho orgánu kompetentného zabezpečovať registráciu cirkví a náboženských spoločností. Týmto orgánom sa stalo Ministerstvo kultúry SR, ktoré bolo určené ako kompetentné rozhodovať o procese a výsledkoch registrácie cirkví a náboženských spoločností.

Ministerstvo kultúry SR však nevykonáva nad nimi dozor, nezasahuje do ich vnútorných záležitostí, ani metodicky neusmerňuje ich činnosť. Zároveň vedie evidenciu právnických osôb, ktoré svoju právnu subjektivitu odvodzujú od cirkví a náboženských spoločností.

Podľa tohto zákona mohla cirkev a náboženská spoločnosť podať návrh na registráciu po preukázaní, že sa k nej hlási najmenej 20 000 plnoletých osôb, ktoré majú trvalý pobyt na území SR. V zmysle § 15 zákona č. 308/1991 Zb. registrujúci

⁹ JURAN, Ján, *Súčasný vzťah štátu a cirkví v SR*, in: Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkví 1998, Bratislava, 1999, s. 115.

¹⁰ ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Štát, cirkvi a právo na Slovensku*, s. 83.

¹¹ *Ibidem*, s. 115.

orgán preskúma, či založenie a činnosť cirkvi a náboženskej spoločnosti nie je v rozpore s platnými zákonmi, ochranou bezpečnosti občanov a verejného poriadku, zdravia a mravnosti, zásadami ľudskosti a znášateľnosti, alebo či nie sú ohrozené práva iných právnických osôb a občanov. Ak sú podmienky splnené, registrujúci orgán rozhodne o tom, že sa cirkev alebo náboženská spoločnosť zaregistruje. Ak nie sú splnené, registráciu zamietne.¹²

K najdôležitejším výhodám registrácie patrí nárok na príspevok štátu na činnosť cirkvi a náboženskej spoločnosti, možnosť vstupu do verejných zariadení sociálnej starostlivosti, zdravotníckych zariadení, detských domovov, škôl, právo vstupu do ubytovacích objektov vojenských útvarov, do miest, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie a ochranná výchova, právo zriaďovať a prevádzkovať účelové zariadenia, právo verejného vyznávania a hlásania viery, právo vyučovať náboženstvo na štátnych školách, právo asistovať pri uzatváraní manželstva s občianskoprávnymi účinkami, právo uzatvárať zmluvy o vzájomnej spolupráci so štátom a ďalšie práva garantované zákonom.¹³

Z vymenovaných práv môžeme usúdiť, že cirkvi a náboženské spoločnosti registráciou získavajú významné postavenie vo spoločnosti. Registrácia teda nemá dosah iba na financovanie zo štátneho rozpočtu, ale aj na ďalšie významné spoločenské oblasti. Aj z tohto pohľadu je veľmi dôležité dôsledné a presné formulovanie zákonov v tejto oblasti.

Novelizácia zákona o náboženskej slobode z roku 2007 v Slovenskej republike

Podľa platnej úpravy § 10 ods. 2, § 11, § 12 a § 13 zák. č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení zákona č. 394/2000 Z. z. boli v SR registrované Cirkev Ježiša Krista Svätých neskorších dní v SR a Bahájske spoločenstvo v SR, na základe vyzberania viac ako 20 tisíc podpisov plnoletých občanov SR, ktorí súhlasili s registráciou týchto náboženských spoločností.¹⁴ V súvislosti s ich registráciou sa objavili nejednoznačnosti definícií

¹² ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Konfesné právo v SR, vybrané kapitoly z histórie a súčasnosti*, s. 124–125.

¹³ ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Konfesné právo v SR, vybrané kapitoly z histórie a súčasnosti*, s. 125–126.

¹⁴ MORAVČÍKOVÁ, Michaela, VELIČNÁ, Silvia, *Cirkev Ježiša Krista svätých neskorších dní – sedemnásť zaregistrovaná cirkev v Slovenskej republike*, in: *Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2006*, Bratislava, 2007, s. 125.

v zákone, ktorý nehovoril o členoch, ale o občanoch hlásiacich sa k cirkvám a náboženským spoločnostiam, na základe čoho sa nedalo jednoznačne overiť, či na hárkoch ide o sympatizantov alebo členov týchto náboženských spoločností.

Medzery v zákone č. 308/1991 Zb. sa rozhodla využiť recesistická skupina občanov, negatívne naklonená voči Katolíckej cirkvi, pod názvom Ateistická cirkev neveriacich, ktorá predložila hárky s podpismi, žiadajúc registráciu svojej cirkvi od Ministerstva kultúry. Táto jej však bola zamietnutá, keďže nespĺňala základnú podmienku stanovenú § 4 ods. 1, ktorý ustanovuje, že cirkvou sa rozumie združenie osôb rovnakej viery, čiže veriacich, keďže tu išlo o cirkev neveriacich, ministerstvo ju na základe zákona odmietlo zaregistrovať.

Následne prišla zo strany zákonodarcu iniciatíva o spresnenie zákona. Novelizovaný bol § 11 zákona č. 308/1991 Zb., a to zákonom č. 201/2007 Z. z. so spresnením, že cirkev a náboženská spoločnosť môže podať návrh na registráciu v prípade, keď sa k nej hlási najmenej 20 tisíc plnoletých členov, majúcich trvalý pobyt na území SR a sú občanmi SR. Zákon tiež mení § 12 písmeno d) zák. č. 308/1991 Zb., a to, že občania SR, ktorí sa prihlásia za členov cirkví a náboženských spoločností žiadajúcich o registráciu, poznajú základné články viery a jej učenia a sú si vedomí práv a povinností, ktoré im vyplývajú z členstva v cirkvi a náboženskej spoločnosti. Na háрку musia byť uvedené mená, priezviská a trvalý pobyt a rodné čísla členov. Taktiež obsah zákona č. 191/1992 Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností bol včlenený do zákona č. 308/1991 Zb.¹⁵

Generálny prokurátor Dobroslav Trnka napadol uvedenú novelizáciu na Ústavnom súde, lebo podľa jeho právneho názoru ústava dovoľuje obmedziť združovanie osôb len v nevyhnutnom prípade, napríklad pri ohrození bezpečnosti štátu. Generálny prokurátor namietal rozpor viacerých ustanovení zákona č. 308/1991 Zb. v znení novelizácie č. 201/2007 Z. z. s Ústavou SR, Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Dohovorom o právnom postavení utečencov a Dohovorom o právach dieťaťa.¹⁶

¹⁵ ŠABO, Martin, *Registrácia a financovanie cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike*, in: MORAVČÍKOVÁ, Michaela, ŠMID, Marek (eds.), *Medzinárodné a vnútroštátne právne aspekty subjektivity osobitných subjektov medzinárodného práva a cirkví a náboženských spoločností*, s. 178–179.

¹⁶ NĚMEC, Damián, *Registrácia cirkví a náboženských spoločností na Slovensku*, in: NĚMEC, Damián (ed.), *Registrácia cirkví a náboženských spoločností v zemiach Vyšehradskej štvorky, Rakúsku a na Ukrajine*, Praha, 2019, s. 75.

Ústavný súd o podaní generálneho prokurátora rozhodol 3. februára 2010.¹⁷ V rozhodnutí uviedol, že ak niektorá cirkev a náboženská spoločnosť nie je zaregistrovaná, ešte to neznamená, že príslušníci takýchto náboženských spoločností sú obmedzovaní vo svojom práve na slobodu vyznania. Náboženská sloboda je podľa ústavného súdu ich individuálnym právom, zatiaľ čo zákon upravuje práva cirkví a náboženských spoločností ako kolektívnych entít. V odôvodnení svojho rozhodnutia ústavný súd okrem iného uviedol, že z princípu demokratického právneho štátu vyplýva, že SR ako takýto štát má oprávnenie stanoviť podmienky pôsobenia a právne relevantné činnosti cirkví a náboženských spoločností na svojom území a tieto podmienky vyjadriť v inštitúte registrácie.

Registrácia cirkví a stanovenie počtu členov potrebných pre registráciu nie je podľa ústavného súdu nevyhnutná podmienka výkonu slobody podľa článku 24 Ústavy SR, ale týka sa iba podmienok ich vzniku ako štátom uznaných cirkví a náboženských spoločností. Taktiež ústavný súd nezistil príčinnú súvislosť medzi zákonom č. 308/1991 Zb. a Dohovorom o ochrane ľudských práv, nakoľko zákon neupravuje registráciou náboženskú slobodu ako individuálne právo.

Ústavný súd odmietol aj prezumpciu, že organizovať náboženskú komunitu možno len v podobe registrovanej náboženskej spoločnosti alebo cirkvi a nemožnosť pôsobenia ako občianskeho združenia podľa zák. č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

V závere nálezu Ústavného súdu čítame, že z postavenia SR ako demokratického a právneho štátu vyplýva, že SR je oprávnená ustanoviť podmienky pôsobenia a právne relevantných činností cirkví a náboženských spoločností na svojom území a tieto podmienky vyjadriť aj v inštitúte ich registrácie. Pri ustanovovaní podmienok na udelenie statusu právnickej osoby cirkví a náboženských spoločností ústava vytvára zákonodarcovi priestor na možnosť uplatnenia značnej miery uváženia.¹⁸

V roku 2017 došlo k poslednej novelizácii zákona č. 308/1991 Zb. zákonom č. 39/2017 Z. z., ktorým sa početný cenzus zvýšil z 20 000 na 50 000 plnoletých členov, ktorí majú trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a sú občanmi Slovenskej republiky. Odbornou obcou bola táto novelizácia charakterizovaná ako

¹⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 10/08.

¹⁸ MORAVČÍKOVÁ, Michaela, *Nové náboženské hnutia v kontexte novej legislatívy upravujúcej vzťahy štátu a cirkví v SR*, in: MORAVČÍKOVÁ, Michaela, NÁDASKÁ, Katarína (ed.), *Nová religiozita*, s. 122–125.

účelová, keďže nereagovala na konkrétnu potrebu navýšenia cenzu, ale skôr na vtedajšiu celoeurópsku imigračnú krízu a jej dopady na verejnú debatu a spoločenskú náladu. Vtedajší prezident SR Andrej Kiska zákon vetoval a vyčítal mu porušenie princípu proporcionality, pričom zdôraznil, že špekulatívnej registrácii je už možné brániť dovtedajšími nástrojmi obsiahnutými v zákone.¹⁹ Po opätovnom schválení zákona v Národnej rade SR sa začali ozývať hlasy o potrebe jeho budúcej úpravy v zmysle zmiernenia podmienok registrácie nových cirkví a náboženských spoločností, aj keď debata sa v tom čase sústredila na prípravu a prijatie nového zákona č. 370/2019 Z. z. o finančnej podpore činnosti cirkví a náboženských spoločností.

2. Registrácia cirkví a náboženských spoločností v Českej republike

K výraznej zmene, ktorou sa odlišili právne systémy oboch republík po rozpade spoločnej federácie, došlo v Českej republike v r. 2002, keď bol schválený nový zákon č. 3/2002 Sb., o slobode náboženského vyznania a postavení cirkví a náboženských spoločností a o zmene niektorých zákonov v znení nálezu Ústavného súdu ČR vyhláseného pod č. 4/2003 Sb. Tento zákon vytvoril z titulu priznania právnej subjektivity dosiaľ neregistrovaných náboženských subjektov konštrukciu dvojstupňového získavania práv. Prechod od prvého k druhému stupňu sa podľa zákona nazýva „priznanie oprávnenia k výkonu zvláštnych práv“. Subjekt žiadajúci Ministerstvo kultúry ČR o registráciu cirkvi alebo náboženskej spoločnosti je na začiatku registrovaný iba ako právnická osoba s výrazne súkromnoprávnymi rysmi a nemá možnosť významnejšie pôsobiť vo verejnom sektore, lebo mu zatiaľ nie je priznaný vstup do verejnoprávnej sféry v podobe priznania tzv. „zvláštnych práv“.

Cirkvi a náboženské spoločnosti v druhom stupni podľa § 7 ods. 1 požívajú naopak tieto „zvláštne práva“: vyučovať náboženstvo na štátnych školách, poverujú osoby vykonávajúce duchovnú činnosť výkonom tejto služby v ozbrojených silách ČR, na miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, zabezpečovacia detencia, ochranné liečenie a ochranná výchova, konať obrady, pri ktorých sú uzatvárané cirkevné manželstvá s občianskoprávnymi účinkami, a zachovávať povinnosť mlčanlivosti duchovnými v súvislosti s výkonom svedného alebo

¹⁹ NĚMEC, Damián, *Registrácia cirkví a náboženských spoločností na Slovensku*, s. 78–79.

obdobného tajomstva, ak je táto povinnosť tradičnou súčasťou učenia cirkví najmenej 50 rokov.²⁰

Bez priznania oprávnenia k výkonu „zvláštnych práv“ môžu nové náboženské spoločnosti podľa § 6 zákona vyučovať a vychovávať svojich duchovných a laických spolupracovníkov vo vlastných školách a iných zariadeniach i na vysokých bohosloveckých školách a fakultách, avšak tieto nebudú podporované z verejných zdrojov ako školy cirkví a náboženských spoločností, ktoré získali oprávnenie na tzv. osobitné práva. Pre registráciu a získanie práv v prvom stupni je potrebných 300 plnoletých osôb, ktorí sú veriacimi (vyznávačmi) danej cirkvi a hlásia sa k náboženskému subjektu žiadajúcemu o registráciu.

K získaniu zvláštnych oprávnení druhého stupňa je okrem skúšobnej lehoty 10 rokov, počas ktorej sa majú osvedčiť a získať dôveru, potrebných získať jedno promile obyvateľov ČR, ktorí sa budú hlásiť k náboženskej spoločnosti a stanú sa jej členmi, to zodpovedá približne 10 500 osobám, podobne ako to stanovoval predchádzajúci zákon.

Cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré boli do nadobudnutia platnosti zákona č. 3/2002 Sb. registrované, nezískali automaticky zvláštne práva druhého stupňa.

Výnimku z časovej a numerickej hranice pre získanie „zvláštnych práv“ mohli od Ministerstva kultúry ČR po súhlase vlády podľa § 27 ods. 8 získať cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré reprezentujú významné svetové náboženstvo s dlhodobou historickou tradíciou.²¹

Odbornou obcou v ČR je zákon č. 3/2002 Sb. dlhodobo kritizovaný. Nešťastné je vôbec hovoriť o „zvláštnych“ právach. Či a ktoré oprávnenia budú náboženské spoločenstvá používať, je v mnohých európskych krajinách ponechané na zmluvách medzi nimi a štátom. Kritike podlieha udeľovanie a odnímanie týchto práv štátom a rozpor medzi dikciou zákona (zvláštne práva, ktoré cirkvi a náboženské spoločnosti v čase začiatku účinnosti zákona „majú“) a jeho dôvodové správy (zvláštne práva, ktoré cirkvi a náboženské spoločnosti „vykonávajú“). V dôsledku tohto rozlíšenia tie cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré zvláštne práva mali, ale nevykonávali ich, o ne prišli.²²

²⁰ BUBELOVÁ, Kamila, MENKE, Monika, *Registrácia cirkví a náboženských spoločností v Českej republike*, in: NĚMEC, Damián (ed.), *Registrácia cirkví a náboženských spoločností...*, s. 42–43.

²¹ PŘIBYL, Stanislav, *Konfesionální studie*, Brno, 2007, s. 189–193.

²² TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesionální právo*, Praha, 2015, s. 121–123.

3. Návrhy na zmenu legislatívy upravujúcej registráciu cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike

Dňa 25. februára 2022 predložil poslanec Národnej rady SR Tomáš Valášek (Progressívne Slovensko) návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností. Cieľmi novelizácie bolo stanoviť limity vo vyznávaní náboženskej viery. Návrhom sa do zákona č. 308/1991 Zb. viac krát vkladajú nové odseky rovnakého znenia: „Vyznávaním náboženskej viery nesmie dôjsť k zásahu do ústavou zaručených práv a slobôd iných osôb, najmä ak sa tým popierajú alebo obmedzujú osobné, politické alebo iné práva fyzických osôb pre ich pohlavie, náboženské vyznanie alebo vieru, alebo preto, že sú bez vyznania, rasu, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotné postihnutie, vek, sexuálnu orientáciu, rodovú identitu, manželský stav a rodinný stav, farbu pleti, jazyk, politické alebo iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenia, podnecujú nenávisť a neznášanlivosť, alebo podporujú násilie alebo porušovanie právnych predpisov.“²³

Návrh ďalej vypúšťa zo zákona č. 308/1991 Zb. práva cirkví a náboženských spoločností vyučovať náboženstvo, zriaďovať a prevádzkovať účelové zariadenia, prevádzkovať tlač, nakladateľstvá, vydavateľstvá a tlačiarne, zakladať a prevádzkovať vlastné kultúrne inštitúcie a zariadenia, zriaďovať a prevádzkovať vlastné zdravotnícke zariadenia a zariadenia sociálnych služieb a zúčastňovať sa na poskytovaní týchto služieb aj v štátnych zariadeniach v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Tiež sa zavádza povinnosť cirkví a náboženských spoločností každoročne zverejňovať výročnú správu o výkone prvostupňových práv, ktoré jej novelizovaný zákon č. 308/1991 Zb. ponecháva, okrem iného aj o tom ako určuje svoje náboženské učenie a obrady, vydáva vnútorné predpisy, poskytuje duchovné služby a hmotné služby, vychováva a vyučuje svojich duchovných, teda ako spravuje svoje vnútorné záležitosti. Výročná správa sa má zverejňovať do 31. marca nasledujúceho po roku, za ktorý sa výročná správa pripravuje. Výročná správa musí obsahovať informácie o štruktúre cirkví a náboženskej spoločnosti, jej predstaviteľoch, o pohyboch v počte členov, o jednotlivých oblastiach činnosti a spôsobe ich

²³ Pozri: <<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=507997>> (27. 5. 2022).

financovania. Podrobnosti o výročnej správe a jej obsahu má stanoviť všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá registrujúci orgán.

Návrh ďalej zavádza podobne ako v Českej republike možnosť cirkví získať oprávnenie k výkonu osobitných práv. Medzi osobitné práva budú patriť vyučovať náboženstvo na školách, poverenie osôb vykonávať duchovnú službu v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch SR, zriaďovať školy, zriaďovať a prevádzkovať účelové zariadenia, prevádzkovať tlač, nakladateľstvá, vydavateľstvá a tlačiarne, zakladať a prevádzkovať vlastné kultúrne inštitúcie a zariadenia, zriaďovať a prevádzkovať vlastné zdravotnícke zariadenia a zariadenia sociálnych služieb a zúčastňovať sa na poskytovaní týchto služieb aj v štátnych zariadeniach v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, žiadať o finančnú podporu, ktorú poskytuje štát na podporu činnosti registrovaných cirkví a náboženských spoločností podľa osobitného právneho predpisu. Výkon týchto práv majú upravovať osobitné právne predpisy, cirkvi a náboženské spoločnosti registrované pred nadobudnutím účinnosti zákona tieto práva získavajú zo zákona.

Pre získanie registrácie novej cirkvi a náboženskej spoločnosti namiesto doterajších 50 000 členov, bude postačovať 150 členov, ktorí nebudú musieť byť občanmi Slovenskej republiky. Pre získanie oprávnení k výkonu osobitných práv bude potrebné, aby bola cirkev a náboženská spoločnosť registrovaná najmenej 10 rokov, každoročne počas tejto doby zverejňovala výročnú správu, riadne si plnila záväzky voči štátu a tretím osobám.

Návrh na priznanie oprávnenia k výkonu osobitných práv musí obsahovať podpisy takého počtu plnoletých osôb s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky hlásiacich sa k cirkvi a náboženskej spoločnosti zodpovedajúcim najmenej 1 promile obyvateľov SR (dnes cca. 5 400) podľa posledného sčítania ľudu. Cirkev a náboženská spoločnosť musí preukázať, že spĺňa aj nové podmienky vymedzujúce hranice jej pôsobenia podľa aktuálnej novelizácie zákona. Dňa 24. marca 2022 poslanci Národnej rady SR odmietli pokračovať v rokovaní o návrhu zákona.²⁴

Problematickým sa tento návrh novelizácie zákona č. 308/1991 Zb. javí hlavne z dôvodu, že nesprávnym spôsobom vníma podstatu pôsobenia cirkví a náboženských spoločností a vidí v nich skôr ideologických súperov, ktorým je potrebné

²⁴ Pozri: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/vyhľadavanie_vysledok&ZakZborID=13&CisObdobia=8&Text=&CPT=935&CisSchodze=&DatumOd=&DatumDo=&FullText=False> (27. 5. 2022)

stanoviť limity pôsobenia na základe vlastného svetonázoru v duchu politických programov.

Ďalej je v návrhu sporný aj spôsob stanovenia osobitných práv, medzi ktoré sú zaradené prevádzkovanie tlače, nakladateľstiev, vydavateľstiev a tlačiarní, zariadenie a prevádzkovanie vlastných kultúrnych inštitúcií a zariadení, čo by iste viedlo k zvažovaniu neregistrovaných cirkví a náboženských spoločností, či by aj pri výraznom zjednodušení podmienok registrácie, vôbec o ňu požiadali.

Otáznymi sú aj požiadavky na obsah každoročnej správy, ktorú by mali cirkvi a náboženské spoločnosti povinnosť predkladať, keďže by sa mala predovšetkým týkať ich vnútorných záležitostí, do ktorých sa Slovenská republika v ústave zaväzuje nezasahovať. Obsah tejto správy by malo navyše určovať ministerstvo kultúry formou všeobecne záväzného právneho predpisu.

Som presvedčený, že ak by takýto zákon bol prijatý, tak by bol predložený na posúdenie Ústavným súdom Slovenskej republiky. Aj keď sa dnes tento návrh zákona javí ako okrajová epizóda a poslanec, ktorý ho predložil, je aktuálne jediným predstaviteľom svojej politickej strany v Národnej rade SR, táto sa však v prieskumoch verejnej mienky stabilne pohybuje do 10% preferencií a je predpoklad, že sa v budúcnosti stane významnou v Národnej rade Slovenskej republiky. Nezaujatá odborná diskusia je preto jediným východiskom, ktoré nás môže v demokratickej spoločnosti posúvať k väčšiemu vzájomnému pochopeniu a rešpektu aj pri výrazne odlišných pohľadoch. Až výsledok takejto diskusie by mal mať svoj záver v legislatívnych návrhoch, ktoré daný stav neznehodnocujú, ale vylepšujú.

Resumé

Článok predstavuje príspevok do odbornej diskusie nad registráciou cirkví a náboženských spoločností na Slovensku. Otvára otázku početného cenzu, ktorý je jednou z podmienok pre získanie registrácie novej cirkvi a náboženskej spoločnosti a zaoberá sa tiež uzatváraním zmlúv medzi štátom a cirkvami, ktoré zakotvujú práva cirkví vo verejnej sfére. Autor sa rovnako zamýšľa nad možnosťou inšpirácie českou právnou úpravou, ktorá sa však tiež vyznačuje istými nedostatkami. Autor predovšetkým zdôrazňuje tézu, že výsledkom akejkoľvek diskusie v demokratickej spoločnosti musí byť zachovanie podstaty a zmyslu uplatňovania náboženskej slobody vo všetkých jej rozmeroch.

Summary

Registration of Churches and Religious Societies in Slovakia – Current Initiatives

The article provides a contribution to the professional discussion on the registration of churches and religious societies in Slovakia. It raises the issue of numerical census, which is one of the conditions for obtaining the registration of a new church and religious society, and also looks at the conclusion of agreements between the state and churches which enshrine the rights of churches in the public sphere. The author also contemplates the possibility of taking inspiration from Czech legislation, which, however, also has certain shortcomings. Above all, the author stresses the thesis that the result of any discussion in a democratic society must be to preserve the essence and meaning of the application of religious freedom in all its dimensions.

Kľúčové slová: registrácia cirkví a náboženských spoločností, početný census, náboženská sloboda, právna subjektivita

Keywords: registration of churches and religious societies, numerical census, religious freedom, legal personality

Autor

ThDr. Martin Šabo, PhD., absolvoval magisterské, licenčné a doktorské vzdelanie na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity v Bratislave. Od roku 2010 začal pôsobiť na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave najskôr na Katedre rímskeho a cirkevného práva a od roku 2011 ako externý vedecký pracovník na Ústave pre právne otázky náboženskej slobody. Zároveň pôsobí ako správca personálnej väzenskej farnosti v meste Dubnica nad Váhom. Vo svojej vedeckej tvorbe sa venuje problematike vzťahov štátu a cirkví, vrátane členstva v odborných komisiách pri Konferencii biskupov Slovenska a Konferencii vyšších rehoľných predstavených na Slovensku.

Author

ThDr. Martin Šabo, PhD., completed master's, licentiate and doctoral studies at the Faculty of Theology of Trnava University in Bratislava. From 2010 he started working at the Faculty of Law of the University of Trnava in Trnava, first in the Department of Roman and Church Law, and since 2011 he has worked as an external researcher at the Institute for

Legal Aspects of Religious Freedom. At the same time, he works as the administrator of the personal prison parish in the town of Dubnica nad Váhom (Slovakia). In his scientific work, he deals with the issue of relations between the state and churches, including membership of expert commissions at the Conference of Bishops of Slovakia and the Conference of Senior Religious Superiors in Slovakia.

Kontakt

ThDr. ThLic. Mgr. Martin Šabo, PhD.

ÚPONS PF TU v Trnave

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

Slovakia

e-mail: hesychasta@gmail.com